Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) No. S1 (May-July, 2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

Guidelines for Promoting Student Support System Operations Using Collaborative Network Mechanisms in Schools under Sa Kaeo Primary Educational Service Area Office

เพชรรัตน์ อมรพลัง[1], เมษา นวลศรี[2*], สุวิทย์ ฝ่ายสงค์[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี, ประเทศไทย

Petcharat Amonparang[1], Mesa Nuansri[2], Suwit Faisong[3]
[1,2,3]Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathumthani Province, Thailand
✉: *mesa@vru.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 27 June 2026; Revised: 11 July 2026; Accepted: 20 July 2026
©The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว และ 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือดังกล่าว การดำเนินงานวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 337 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่าง 0.80–1.00 และค่าความเชื่อมั่นรวมเท่ากับ 0.94 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (*M*) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) ระยะที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบประเมินรับรองคุณภาพแนวทางปฏิบัติโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน เครื่องมือที่ใช้คือแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ (IOC อยู่ระหว่าง 0.60–1.00) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (*M*=2.52, *SD*=0.83) สำหรับสภาพการดำเนินงานระบบกลไกเครือข่ายความร่วมมือ6 ขั้นตอน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (*M*=3.13, *SD*=1.06) 2) แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาขึ้น มี 30 แนวทาง โดยผสานกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลัก 5 ด้าน เข้ากับกลไกขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือ 6 ขั้นตอน ซึ่งผลการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน ยืนยันสอดคล้องกันว่า แนวทางปฏิบัติเชิงบูรณาการทั้งหมดมีความเหมาะสมและความความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, กลไกเครือข่ายความร่วมมือ, แนวทางการส่งเสริม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the current problems and operational states of student support systems utilizing collaborative network mechanisms in schools under the Sa Kaeo Primary Educational Service Area Office, and 2) to explore guidelines for promoting the operation of these student support systems. The research was conducted in two phases. Phase 1 involved studying the problems and operational states of the student support systems among a sample of 337 school administrators and teachers responsible for the system. The research instrument was a questionnaire with an Item-Objective Congruence (IOC) index ranging from 0.80 to 1.00 and an overall reliability coefficient of 0.94. Data were analyzed using frequency, percentage, mean (M), and standard deviation (*SD*). Phase 2 focused on developing, verifying, and validating the guidelines by 9 experts. The evaluation instrument assessed suitability, feasibility, and utility, with an IOC ranging from 0.60 to 1.00. Data were analyzed using mean and standard deviation. The research findings revealed that 1) overall, the problems in student support were at a moderate level (M = 2.52, SD = 0.83), while the overall operational state of the 6-step collaborative network mechanism was also at a moderate level (M = 3.13, SD = 1.06); 2) the developed guidelines for promoting the student support system comprised 30 approaches, which integrated the 5 core student support processes with the 6-step collaborative network mechanism. The quality validation by the 9 experts consistently confirmed that all integrated practical guidelines possessed suitability and feasibility for actual school implementation at a high level, while utility was at the highest level.

Keywords: Student Support System, Collaborative Network Mechanism, Guidelines for Promotion

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 ภายใต้อิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลและกระแสโลกาภิวัตน์ ได้สร้างผลกระทบและสิ่งท้าทายอย่างกว้างขวางต่อโครงสร้างทางสังคมและการบริหารจัดการศึกษา ส่งผลให้ภาคการศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวรับมือกับความผันผวนได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้วางรากฐานสำคัญในการเน้นย้ำเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม และจริยธรรม สอดรับกับนโยบายเร่งด่วนของกระทรวงศึกษาธิการ (2564) ที่มุ่งเน้นสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เรียนเชิงรุก ตลอดจนการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างทั่วถึงผ่านรูปแบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนานักเรียนให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยกลไกการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่มีระบบและแบบแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาถือเป็นกระบวนการบริหารจัดการและปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาในการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียนอย่างเป็นขั้นตอนตามระบบที่มีคุณภาพ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียนการป้องกัน

และแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวทางปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) และกรมสุขภาพจิต (2551) อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางสภาพสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เด็กและเยาวชนต้องเผชิญกับภัยคุกคามรอบด้านและปัญหาทางสังคมที่มีความซับซ้อนหลากมิติ เช่น ปัญหาพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ การติดเกม ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยเรียน ตลอดจนปัญหายาเสพติด สภาพปัญหาเหล่านี้ทวีความรุนแรงมากขึ้น และส่งผลกระทบโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณภาพชีวิตโดยรวมของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ

จากข้อมูลสารสนเทศและบริบทเชิงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ซึ่งตั้งอยู่ติดแนวชายแดน ยิ่งส่งผลให้สถานศึกษาเผชิญความท้าทายที่ซับซ้อน แม้สถานศึกษาจะมีการขับเคลื่อนกระบวนการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนอยู่แล้ว แต่ผลการดำเนินงานในภาพรวมยังไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร เนื่องจากข้อจำกัดสำคัญหลายประการ เช่น การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง ระบบการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานภายนอกยังไม่ทั่วถึง และที่สำคัญคือขาดการบริหารจัดการและการประสานทรัพยากรร่วมกันอย่างเป็นระบบ การขับเคลื่อนระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนในพื้นที่ชายแดนจึงไม่สามารถอาศัยเพียงกลไกหรือศักยภาพภายในสถานศึกษาเพียงลำพังได้ แต่จำเป็นต้องจัดวางรูปแบบการบริหารจัดการเชิงรุกที่อาศัยพลังความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเข้ามาหนุนเสริม การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา (Cooperative Network) เป็นยุทธศาสตร์เชิงการบริหารแนวราบที่ตั้งอยู่บนหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) การนำกลไกเครือข่ายความร่วมมือมาสนับสนุนกระบวนการทำงานผ่านขั้นตอนเชิงระบบ ทั้งการวางแผน การประสานงาน การมอบหมายหน้าที่ การดำเนินการ การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา จะช่วยหนุนเสริมกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีความเข้มแข็งและยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้เครือข่ายภายใน (เช่น ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และสภานักเรียน) และเครือข่ายภายนอก (เช่น อปท., รพ.สต., สถานีตำรวจ, และนักสังคมสงเคราะห์) ได้ร่วมกันระดมสรรพกำลังและแบ่งปันทรัพยากร (Resource Sharing) ในการปกป้องดูแล และส่งเสริมผู้เรียนได้อย่างครอบคลุมและทันท่วงที ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือเพื่อหนุนเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของ ศักรินทร์ สมพิศนภา (2565)

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาและพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว โดยการผสานกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลักทั้ง 5 ด้าน เข้ากับกลไกขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือ 6 ขั้นตอน ในลักษณะโครงสร้างเชิงปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้กลไกเครือข่ายความร่วมมือทำหน้าที่เป็นตัวขับเคลื่อนเชิงระบบและแก้ข้อจำกัดในแต่ละมิติของสภาพปัญหาการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างตรงจุด ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้เชิงลึกและกรอบแนวทางปฏิบัติเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหารวมถึงบริบทที่อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีโดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

1) ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 2,718 คน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือครูที่ปรึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว จำนวน 337 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, P. 608) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดของโรงเรียน จากนั้นจึงใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามสภาพปัญหาและการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว แบบสอบถามแบ่งเป็น 1) สภาพปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครอบคลุม 5 กระบวนการ และ 2) สภาพการดำเนินงาน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือ 6 ขั้นตอน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จากนั้นผู้วิจัยนำเสนอแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือ โดยวิธีหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (Index of Item Objective Congruence .IOC) โดยเกณฑ์การพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องไม่ต่ำกว่า 0.50 ขึ้นไป ซึ่งจากผลการคำนวณพบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80 – 1.00

จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนบ้านมหาเจริญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว จำนวน 30 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ผลการคำนวนหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 จากนั้นจัดทำแบบสอบถามให้สมบูรณ์ในรูปแบบ Google Forms เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการยื่นขอหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยได้รับหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อนำไปประสานงานและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยดำเนินการจัดส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ดังกล่าวทางไปรษณีย์ พร้อมแนบลิงก์และรหัสคิวอาร์ (QR Code) สำหรับเข้าถึงแบบสอบถามออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์ม Google Forms สำหรับการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามมาตรฐานสากล (Declaration of Helsinki) และเกณฑ์จริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด โดยผ่านกระบวนการกลั่นกรองและอนุมัติโครงร่างการวิจัยรวมถึงเครื่องมือวิจัยจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิระดับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทั้งนี้ ก่อนการเริ่มตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลสิทธิ์การปกป้องและพิทักษ์สิทธิ์ ตลอดจนกระบวนการขอความยินยอมจากผู้ตอบแบบสอบถามด้วยความสมัครใจ (Informed Consent) ไว้ในหน้าแรกของแบบสอบถามออนไลน์อย่างชัดเจน โดยผู้ตอบแบบสอบถามสามารถยุติการตอบแบบสอบถามได้ตลอดเวลาหากไม่ประสงค์จะเข้าร่วมการวิจัย และข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับขั้นสูงสุด นำเสนอในภาพรวมเพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น โดยไม่มีการระบุตัวตนหรือส่งผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น

3.2 ผู้วิจัยรวบรวม และติดตามแบบสอบถามทางออนไลน์จนครบตามจำนวนที่กำหนด แล้วนำแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ เพื่อนำไปวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลต่อไป โดยผลการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า ได้แบบสอบถามจำนวน 337 ฉบับ คิดเป็นอัตราตอบกลับร้อยละ 100

ทั้งนี้ ในส่วนของการจัดการคลังข้อมูลสารสนเทศที่จัดเก็บผ่านแพลตฟอร์ม Google Forms ผู้วิจัยได้กำหนดสิทธิ์ในการเข้าถึงข้อมูลเฉพาะผู้วิจัยเท่านั้น และไม่มีการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลที่สามารถระบุตัวตนของผู้ตอบแบบสอบถามโดยตรง เช่น ชื่อ นามสกุล หรือหน่วยงานที่สังกัดอย่างเจาะจง ข้อมูลดิบทั้งหมดจะถูกประมวลผลและนำเสนอในภาพรวมทางสถิติเพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการฉบับนี้เท่านั้น โดยผู้วิจัยจะทำการลบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวออกจากระบบคลังข้อมูลดิจิทัลอย่างถาวรหลังจากการเผยแพร่บทความวิจัยเสร็จสิ้น ซึ่งเป็นไปตามแนวปฏิบัติการรักษาความลับและการพิทักษ์สิทธิ์ในมนุษย์อย่างเคร่งครัด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและขนาดของโรงเรียน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 59.60 และเพศชายคิดเป็นร้อยละ 40.40 มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 52.20 รองลงมาคือผู้มีประสบการณ์ทำงาน 5-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.80 และผู้มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.20 สำหรับขนาดของโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลาง คิดเป็นร้อยละ 51.30 รองลงมาเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก คิดเป็นร้อยละ 46.60 และโรงเรียนขนาดใหญ่มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.10 ตามลำดับ

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ย แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 แปลว่า มีสภาพปัญหาในระดับมากที่สุด/ มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 แปลว่า มีสภาพปัญหาในระดับมาก/ มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 แปลว่า มีสภาพปัญหาในระดับปานกลาง/ มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 แปลว่า มีสภาพปัญหาในระดับน้อย/ มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 แปลว่า มีสภาพปัญหาในระดับน้อยที่สุด/ มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานน้อยที่สุด

ระยะที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบรับรองแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว

การพัฒนาและตรวจสอบรับรองแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและสร้างแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยคัดเลือกโรงเรียนที่มีการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 3 โรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากสถานศึกษาที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนดไว้ 3 ประการ ดังนี้

1) เป็นสถานศึกษาที่ผ่านเกณฑ์การประเมินและได้รับรางวัลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดีเด่น ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา หรือได้รับรางวัลระดับเหรียญทองในกิจกรรมการประกวดผลงานของกระทรวงศึกษาธิการในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2566–2568)

2) เป็นสถานศึกษาที่มีบริบทเชิงพื้นที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายแดน ซึ่งสอดคล้องกับขอบเขตและสภาพปัญหาที่ต้องการศึกษาในงานวิจัยนี้

3) เป็นสถานศึกษาที่มีความยินยอมและพร้อมให้ความร่วมมือในการเปิดเผยข้อมูลการถอดบทเรียนเพื่อการพัฒนา สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักในสถานศึกษาที่คัดเลือก ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การเป็นผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสบการณ์ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ปีขึ้นไป โรงเรียนละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยนำข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามในระยะที่ 1 ในส่วนขั้นตอนของกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน และกลไกเครือข่ายความร่วมมือ 6 ขั้นตอน ซึ่งนำมาพัฒนาบนแนวคิดโครงสร้างตารางเมทริกซ์ที่ให้กลไกเครือข่ายความร่วมมือทำหน้าที่เป็นกระบวนการจัดการเพื่อปิดช่องว่างและแก้ไขสภาพปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละมิติ โดยคัดเลือกประเด็นที่มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานเฉลี่ยต่ำที่สุดด้านละ 3 ข้อ ที่ได้จากผลการวิจัยในระยะที่ 1 และนำกรอบแนวคิดวิจัยมาใช้ในการกำหนดประเด็นสัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและตำแหน่ง

ตอนที่ 2 ประเด็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยประสานงานกับสถานศึกษาต้นแบบที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ทั้ง 3 โรงเรียน พร้อมทั้งเข้าพบกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเองเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ขอบเขตประเด็นการสัมภาษณ์ สำหรับการดำเนินการในระยะนี้ ผู้วิจัยได้ยึดหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามมาตรฐานสากล (Declaration of Helsinki) และเกณฑ์จริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด โดยผ่านกระบวนการกลั่นกรองและอนุมัติโครงร่างการวิจัยรวมถึงเครื่องมือวิจัยจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิระดับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้อธิบายสิทธิ์การปกป้องและพิทักษ์สิทธิ์ในมนุษย์เพื่อขอลงนามในเอกสารแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ (Informed Consent) ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับขั้นสูงสุด นำเสนอในภาพรวมเพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น และไม่มีการระบุตัวตนหรือส่งผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านทั้งสิ้น

3.2 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามกำหนดนัดหมาย พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมด เพื่อนำไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต่อไป

ทั้งนี้ ในกระบวนการบันทึกและจัดเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ยึดมั่นในหลักการรักษาความลับทางวิชาการและการคุ้มครองสิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูลอย่างเคร่งครัด โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจะถูกแปลงรหัสเพื่อไม่ให้สามารถระบุตัวตนของผู้ให้ข้อมูลหลักได้ และจะถูกทำลายทิ้งทันทีหลังสิ้นสุดการเผยแพร่งานวิจัย กระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Member Checking) ดำเนินการโดยการส่งผลสรุปการถอดบทเรียนกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักตรวจสอบยืนยันอีกครั้ง เพื่อรับประกันความเที่ยงตรงทางวิชาการและเป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์สูงสุด

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา มีขั้นตอนเริ่มจากการถอดเทปบันทึกเสียงคำให้สัมภาษณ์แบบคำต่อคำ โดยทำความเข้าใจข้อมูลอย่างลึกซึ้ง การกำหนดรหัสข้อมูล (Coding) เพื่อคัดแยกและจัดหมวดหมู่ข้อความที่มีประเด็นความหมายสอดคล้องกัน (Categorization) จากนั้นจึงทำการสังเคราะห์ข้อมูลและสรุปความเชื่อมโยง เพื่อให้ได้ร่างแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

1) แหล่งข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเอกสารและการสัมภาษณ์ที่ได้จากผลการวิจัยในระยะที่ 2 ขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำมาจัดทำแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบบันทึกการสังเคราะห์ข้อมูลของแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการยื่นหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยได้รับหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อนำไปประสานงานและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ดังกล่าวและเอกสารประกอบการวิจัยเข้าพบผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเอง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการสัมภาษณ์ รวมถึงกระบวนการขอความยินยอมในการให้สิทธิ์สัมภาษณ์และการรักษาความลับของข้อมูลอย่างเคร่งครัดตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ก่อนดำเนินการนัดหมายวัน เวลา ในการเข้าทำการสัมภาษณ์ด้วยความสมัครใจของผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่าน

4) การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และประมวลสรุปผลข้อมูลตามแบบสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ร่างแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือ ของสถานศึกษาที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบและประเมินรับรองคุณภาพแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาจำนวน 9 ท่าน ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูผู้รับผิดชอบระบบดูแลช่วยเหลือ โดยการเลือกแบบเจาะจง

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยนำแบบประเมินที่ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากนั้นนำข้อมูลที่ได้

มาวิเคราะห์เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อและกำหนดเกณฑ์ ค่า IOC มากกว่า 0.5 (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) การคำนวนพบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานไปยังผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว โดยในขั้นตอนการเข้าพบเพื่อส่งมอบและรับคืนแบบประเมินฉบับร่างนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการชี้แจงวัตถุประสงค์ ตลอดจนกระบวนการขอความยินยอมในการให้ข้อมูลและสิทธิ์ในการพิทักษ์ข้อมูลตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัด เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านพิจารณาและลงนามยินยอมเข้าร่วมการประเมินด้วยความสมัครใจ

3.2 ผู้วิจัยนัดหมายผู้ทรงคุณวุฒิ โดยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์พร้อมแนวทางฉบับร่างไปยังผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินและรับคืนเมื่อได้ข้อสรุป จึงจะนำมาพัฒนาเป็นแนวทางการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย (*M*) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมายคะแนนเฉลี่ยเพื่อตัดสินระดับคุณภาพแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Best (1977) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง มีความเหมาะสม / เป็นไปได้ / เป็นประโยชน์ ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51–4.50 หมายถึง มีความเหมาะสม / เป็นไปได้ / เป็นประโยชน์ ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายถึง มีความเหมาะสม / เป็นไปได้ / เป็นประโยชน์ ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายถึง มีความเหมาะสม / เป็นไปได้ / เป็นประโยชน์ ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00–1.50 หมายถึง มีความเหมาะสม / เป็นไปได้ / เป็นประโยชน์ ในระดับน้อยที่สุด

4. ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงระบบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งการนำเสนอดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน (n = 337)

รายด้านกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	*M*	*SD*	แปลผล
1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	2.62	0.94	ปานกลาง
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน	2.53	0.90	ปานกลาง
3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน	2.49	0.87	น้อย
4. ด้านการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขนักเรียน	2.48	0.98	น้อย
5. ด้านการส่งต่อ	2.45	0.93	น้อย
ภาพรวม	**2.52**	**0.83**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (*M* = 2.52, *SD*= 0.83) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (*M*= 2.62, *SD* = 0.94) รองลงมาคือ ด้านการคัดกรองนักเรียน (*M*= 2.53, *SD* = 0.90) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน (*M* = 2.49, *SD* = 0.87) ด้านการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขนักเรียน (*M* = 2.48, *SD* = 0.98) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการส่งต่อ (*M*= 2.45, *SD* = 0.93) ตามลำดับ

2) ผลการศึกษาสภาพดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา 6 ขั้นตอน (n = 337)

ขั้นตอนกลไกเครือข่ายความร่วมมือ	*M*	*SD*	แปลผล
1. การวางแผนเครือข่ายความร่วมมือ	3.51	1.13	มาก
2. การประสานเครือข่ายความร่วมมือ	3.53	1.05	มาก
3. การมอบหมายหน้าที่เครือข่ายความร่วมมือ	3.39	1.09	ปานกลาง
4. การดำเนินการเครือข่ายความร่วมมือ	3.48	1.02	ปานกลาง

5. การประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ	2.45	0.93	น้อย
6. การปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายฯ	3.44	1.11	ปานกลาง
ภาพรวม	**3.13**	**1.06**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (*M* = 3.13, *SD* = 1.06) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีการดำเนินงานเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ขั้นตอนการประสานเครือข่ายความร่วมมือ (*M* = 3.53, *SD* = 1.05) รองลงมาคือ ขั้นตอนการวางแผนเครือข่ายความร่วมมือ (*M* = 3.51, *SD* = 1.13) และด้านที่มีการดำเนินงานเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ขั้นตอนการประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ (*M* = 2.45, *SD* = 0.93)

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

1) การสร้างแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพที่ได้จากการถอดบทเรียนสถานศึกษาต้นแบบที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) โดยนำกลไกเครือข่ายความร่วมมือ 6 ขั้นตอน มาเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนเพื่อมุ่งแก้ไขสภาพปัญหาและหนุนเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน ตามบริบทเชิงพื้นที่ โดยสามารถสกัดออกมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มุ่งเน้นการใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาฐานข้อมูลนักเรียนไม่เป็นปัจจุบัน และข้อจำกัดในการเยี่ยมบ้านเชิงพื้นที่ โดยมีแนวทางปฏิบัติ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวางแผนเครือข่ายความร่วมมือ โรงเรียนประชุมร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและเครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อกำหนดปฏิทินการดำเนินงาน บูรณาการเป้าหมาย และวางกรอบการจัดเก็บข้อมูลนักเรียนร่วมกัน

2) การประสานเครือข่ายความร่วมมือ ดำเนินการสร้างความเข้าใจและประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำทางและหนุนเสริมครูที่ปรึกษาในการลงพื้นที่เยี่ยมบ้านเชิงลึก

3) การมอบหมายหน้าที่เครือข่ายความร่วมมือ มอบภารกิจให้ภาคีเครือข่ายภายในและภายนอกร่วมกันจัดเก็บและบันทึกข้อมูลคัดกรองระเบียนสะสม (PDR) อย่างเป็นระบบตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนด

4) การดำเนินการเครือข่ายความร่วมมือ ขับเคลื่อนการแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศ และจัดทำเวทีประชาคมย่อยระหว่างบ้าน ชุมชน และโรงเรียน เพื่อให้สถานศึกษามีคลังข้อมูลเชิงลึกที่ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน

5) การประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ ติดตาม ตรวจสอบความถูกต้อง และประเมินความพึงพอใจของภาคีเครือข่ายต่อระบบการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศและการคัดกรองนักเรียนรายบุคคล

6) การปรับปรุงพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ นำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการทำงานร่วมกัน โดยมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมคลังข้อมูลดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย รวดเร็ว และมีความปลอดภัยของข้อมูลสูงสุด

2. ด้านการคัดกรองนักเรียน มุ่งใช้กลไกเครือข่ายเข้ามาช่วยเพิ่มความแม่นยำในการจำแนกกลุ่มเป้าหมาย (กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา) โดยมีแนวทางปฏิบัติ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวางแผนเครือข่ายความร่วมมือ กำหนดทิศทาง เกณฑ์การประเมิน และวางแผนร่วมกับภาคีเครือข่ายทางการแพทย์และสาธารณสุขในการจำแนกกลุ่มผู้เรียนให้ชัดเจน

2) การประสานเครือข่ายความร่วมมือ เชื่อมโยงความร่วมมือไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก ได้แก่ นักจิตวิทยาโรงพยาบาลชุมชน และเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว

3) การมอบหมายหน้าที่เครือข่ายความร่วมมือ มอบภารกิจให้ภาคีเครือข่ายชุมชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการสังเกต พฤติกรรม และเฝ้าระวังผู้เรียนในมิติต่าง ๆ นอกเหนือจากเวลาเรียนในสถานศึกษา

4) การดำเนินการเครือข่ายความร่วมมือ จัดประชุมภาคีเครือข่ายร่วมกันระหว่างบ้าน ชุมชน และโรงเรียนเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ ตีความแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน (SDQ) และร่วมรับรองผลการคัดกรองนักเรียนอย่างเป็นเอกฉันท์

5) การประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ ประเมินความเที่ยงตรง ความสอดคล้องของเครื่องมือและกลไกการจำแนกกลุ่มนักเรียนว่าสามารถสะท้อนสภาพปัญหาที่แท้จริงได้เพียงใด

6) การปรับปรุงพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ปรับปรุงเกณฑ์และพัฒนาเครื่องมือคัดกรองของเครือข่ายให้มีความยืดหยุ่น เท่าทันต่อสถานการณ์ และสอดคล้องกับพฤติกรรมเสี่ยงรูปแบบใหม่ ๆ ของเยาวชนในพื้นที่ชายแดน

3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน มุ่งยกระดับกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) และการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting) ให้มีประสิทธิภาพเชิงรุก โดยมีแนวทางปฏิบัติ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวางแผนเครือข่ายความร่วมมือ วางแผน ออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ร่วมกันระหว่างโรงเรียน คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง และเครือข่ายภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชน

2) การประสานเครือข่ายความร่วมมือ ประสานงานดึงศักยภาพและการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในพื้นที่ รวมถึงปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมพัฒนาผู้เรียน

3) การมอบหมายหน้าที่เครือข่ายความร่วมมือ มอบหมายบทบาทให้เครือข่ายภายนอกที่มีองค์ความรู้เฉพาะทางเข้ามาทำหน้าที่เป็นวิทยากร หรือผู้ร่วมจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4) การดำเนินการเครือข่ายความร่วมมือ ขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมโฮมรูมเชิงรุก กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามความสนใจ และร่วมกันระดมทุนการศึกษา วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณหนุนเสริมศักยภาพนักเรียนอย่างทั่วถึง

5) การประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ จัดระบบการประเมินผลความพึงพอใจเชิงสถิติและติดตามการเติบโตทางพฤติกรรมเชิงบวกของทักษะชีวิตผู้เรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรม

6) การปรับปรุงพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ นำผลสะท้อนกลับมาปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมพัฒนา

ขีดความสามารถของเครือข่ายให้เกิดความร่วมมือที่ต่อเนื่องเป็นเนื้อเดียวกันและยั่งยืน

4. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีจุดมุ่งหมายเพื่อปิดรอยต่ออุปสรรคกรณีครูขาดทักษะการให้คำปรึกษาเชิงลึกและปัญหาพฤติกรรมเสี่ยง โดยมีแนวทางปฏิบัติ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวางแผนเครือข่ายความร่วมมือ ประชุมวางแผนจัดระบบการคุ้มครอง ความปลอดภัยและช่วยเหลือนักเรียนร่วมกับหน่วยงานด้านความมั่นคง ฝ่ายปกครอง และฝ่ายสาธารณสุขในพื้นที่อย่างเป็นระบบ

2) การประสานเครือข่ายความร่วมมือ สร้างช่องทางการประสานงานและบูรณาการการทำงานอย่างใกล้ชิดร่วมกับสถานีตำรวจภูธรในท้องที่ และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระแก้ว (พมจ.)

3) การมอบหมายหน้าที่เครือข่ายความร่วมมือ จัดตั้งและมอบภารกิจให้กลุ่มเครือข่ายแกนนำเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยใช้กลไกสภานักเรียน เครือข่ายสารวัตรนักเรียน และกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน

4) การดำเนินการเครือข่ายความร่วมมือ ขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตลอดจนจัดกระบวนการให้คำปรึกษาเชิงลึก (Counseling) โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง

5) การประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ ติดตามและประเมินผลเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยวัดจากอัตราการลดลงของปัญหานักเรียนในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม

6) การปรับปรุงพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ นำข้อมูลมาถอดบทเรียนเพื่อปรับปรุง ระบบเฝ้าระวังและสร้างกลไกเผชิญเหตุหรือระงับเหตุฉุกเฉินของเครือข่ายให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และทันท่วงที

5. ด้านการส่งต่อ มุ่งสร้างระบบส่งต่อที่ไร้รอยต่อ ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดทางกฎหมายและทักษะเฉพาะทาง โดยมีแนวทางปฏิบัติ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) การวางแผนเครือข่ายความร่วมมือ ประชุมร่วมระหว่างสถานศึกษาและหน่วยงานปลายทางเพื่อร่วมกันจัดทำกรอบแนวทาง (Flowchart) และขั้นตอนการส่งต่อทั้งภายในและภายนอกให้เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน

2) การประสานเครือข่ายความร่วมมือ ประสานงานสร้างภาคีเครือข่ายระดับจังหวัดที่รองรับการดูแลเฉพาะทาง ได้แก่ โรงพยาบาลสระแก้ว (กลุ่มงานจิตเวช/จิตแพทย์เด็ก) และบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสระแก้ว

3) การมอบหมายหน้าที่เครือข่ายความร่วมมือ กำหนดบทบาทผู้รับผิดชอบหลักและจัดให้มีช่องทางการติดต่อสื่อสารสายตรงเฉพาะกิจ (Hotline/Fast Track) สำหรับจัดการกรณีวิกฤตหรือเคสเร่งด่วน

4) การดำเนินการเครือข่ายความร่วมมือ ขับเคลื่อนการส่งตัวนักเรียนเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูเฉพาะทางตามระบบ พร้อมทั้งร่วมกันระดมทรัพยากรช่วยเหลือเยียวยาทั้งด้านร่างกายและจิตใจในระหว่างกระบวนการ

5) การประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ ตรวจสอบ ติดตามความก้าวหน้า และติดตามผลการฟื้นฟูเยียวยาของนักเรียนหลังจากการส่งต่อไปยังหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง

6) การปรับปรุงพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ทบทวนข้อจำกัดและปัญหาในกระบวนการส่งต่อเพื่อ

นำมาปรับปรุงลดขั้นตอนทางธุรการที่ซับซ้อน ทำให้เกิดกระบวนการช่วยเหลือที่รวดเร็ว ปลอดภัย และเอื้อประโยชน์สูงสุดต่อตัวนักเรียน

2) ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมระบบดูแลฯ (n = 337)

แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือ	**ความเหมาะสม**			**ความเป็นไปได้**			**ความเป็นประโยชน์**		
	M	*SD*	แปลผล	*M*	*SD*	แปลผล	*M*	*SD*	แปลผล
1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.37	.61	มาก	4.15	.46	มาก	4.46	.49	มาก
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน	4.39	.65	มาก	4.20	.59	มาก	4.48	.54	มาก
3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน	4.61	.48	มากที่สุด	4.31	.51	มาก	4.69	.43	มากที่สุด
4. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา	4.41	.58	มาก	4.24	.51	มาก	4.52	.50	มากที่สุด
5. ด้านการส่งต่อ	4.47	.59	มาก	4.25	.55	มาก	4.55	.51	มากที่สุด
รวม	**4.45**	**.58**	**มาก**	**4.23**	**.52**	มาก	**4.54**	**.49**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา ในภาพรวมพบว่า ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก (M = 4.45, SD = 0.58) ด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก (M = 4.23, SD = 0.52) และด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.54, SD = 0.49)

5. อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยได้ประมวลผลลัพธ์เพื่อนำมาอภิปรายและสะท้อนภาพความสอดคล้องเชิงทฤษฎีและบริบทการวิจัย โดยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลตามกรอบอ้างอิงเชิงวิชาการ ดังนี้

1. สภาพปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยปัญหาสูงที่สุดคือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (M = 2.62, SD = 0.94) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า

สถานศึกษายังคงเผชิญความท้าทายสำคัญในเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะการขาดฐานข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและข้อจำกัดในการลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูลผู้เรียนเชิงลึกอย่างทั่วถึงในบริบทพื้นที่ชายแดน สอดคล้องกับแบบแผนขั้นตอนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) ที่เน้นย้ำว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเป็นประตูด่านแรกและเป็นหัวใจสำคัญที่สุด ที่จะช่วยให้ครูมีข้อมูลเชิงประจักษ์ในการเฝ้าติดตามจำแนกเด็กได้อย่างถูกต้อง

ในขณะที่สภาพปัญหาใน ด้านการส่งต่อ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (M = 2.45, SD = 0.93) สะท้อนว่าสถานศึกษามีสภาพปัญหาในการปฏิบัติงานด้านนี้น้อยที่สุด เนื่องจากมีระบบการประสานงานภายในและช่องทางการส่งต่อสู่ภายนอกที่เป็นระบบอยู่เดิม อย่างไรก็ตาม ในมิติของกระบวนการดูแลช่วยเหลือสถานศึกษายังจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการหนุนเสริมศักยภาพครูและภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครบวงจร สอดคล้องกับข้อค้นพบของ ชไมพร จันทร์ลี (2560) ที่ระบุว่าการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว จำเป็นต้องได้รับแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นระบบในทุกมิติ เพื่อช่วยให้การขับเคลื่อนงานในภาพรวมเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและเอื้อประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง

2. สภาพการดำเนินงานระบบกลไกเครือข่ายความร่วมมือ 6 ขั้นตอน ผลการวิจัยชี้ว่า ระดับสภาพการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยขั้นตอนที่มีการดำเนินงานเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ขั้นตอนการประสานเครือข่ายความร่วมมือ (M = 3.53, SD = 1.05) สอดคล้องตามทฤษฎีการบริหารของ จีระศักดิ์ สร้อยคำ (2561) ที่กล่าวว่าหัวใจสำคัญสูงสุดของการบริหารเครือข่ายไม่ได้อยู่ที่การสั่งการตามสายบังคับบัญชา แต่อยู่ที่กระบวนการประสานงานเชิงรุกและการสร้างพันธสัญญาใจร่วมกันบนฐานความไว้วางใจ ในทางกลับกัน ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนที่มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ขั้นตอนการประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ (M = 2.45, SD = 0.93) จุดนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดสำคัญที่สถานศึกษาหลายแห่งยังขาดความต่อเนื่องในการกำกับติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับภาคีเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรม สอดรับกับทัศนะของษณอนงค์ ชูรา (2566) และสุมิตร เหพูลอย (2566) ที่ระบุว่าการส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคปัจจุบันจะสัมฤทธิ์ผลได้ จำเป็นต้องขับเคลื่อนกลไกเครือข่ายความร่วมมือเชิงรุกที่ผสานพลังร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมประเมินผล เพื่อลบรอยต่อและทลายช่องว่างในการทำงานร่วมกันอย่างแท้จริง ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวมีความสอดคล้องเชิงแนวคิดและบริบทเชิงพื้นที่กับรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของ ศักรินทร์ สมพิศนภา (2565) ใน 3 มิติสำคัญ คือ 1) ความสอดคล้องเชิงบริบท ที่มุ่งทลายข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของสถานศึกษาขนาดเล็กและพื้นที่ห่างไกลชายแดนซึ่งเผชิญปัญหาขาดแคลนทรัพยากรและงบประมาณคล้ายคลึงกัน 2) ความสอดคล้องเชิงแนวคิด ผ่านการใช้ขั้นตอนเชิงระบบทั้ง 6 ขั้นตอนทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อน และ 3) ความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ในด้านการระดมสรรพกำลังและการแบ่งปันทรัพยากร (Resource Sharing) ระหว่างภาคีเครือข่ายภายในและ

หน่วยงานภายนอก อาทิ อปท., รพ.สต., และสถานีตำรวจ เพื่อปิดช่องว่างการดำเนินงานและหนุนเสริมศักยภาพการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนได้อย่างครอบคลุมและทันท่วงที

3. แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในรูปแบบเมทริกซ์ จากการที่ผู้วิจัยได้พัฒนา "แนวทางปฏิบัติเชิงบูรณาการร่วมกันทั้ง 30 แนวทาง" ในรูปแบบเมทริกซ์ โดยถักทอเอาภารกิจของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน มาเป็นแกนหลักในแนวตั้ง และขับเคลื่อนตัดผ่านด้วยกลไกเครือข่ายความร่วมมือทั้ง 6 ขั้นตอนในแนวนอน ซึ่งได้รับความเห็นชอบและรับรองจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์สูงสุด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดนั้น รูปแบบเมทริกซ์นี้สอดคล้องอย่างยิ่งกับแนวทางการบริหารจัดการของ ประภาวรินทร์ วิเชียรสรรค์ (2563) ที่สรุปว่า การส่งเสริมงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ด้านให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาพึงวางแผนเชิงกลยุทธ์ ตั้งแต่กระบวนการรู้จักนักเรียนรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริม ตลอดจนการป้องกันปัญหายาเสพติดและความรุนแรง รวมถึงการส่งต่อ ซึ่งการนำโครงสร้างเมทริกซ์เชิงระบบเข้ามาจับ จะช่วยให้ผู้บริหาร ครู และภาคีเครือข่าย เห็นจุดตัดของภารกิจและขั้นตอนการปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างชัดเจน ลดความสับสนในการปฏิบัติงานจริง

การบูรณาการตามแนวทางปฏิบัติ 30 แนวทางร่วมกับภาคีเครือข่าย ในมิติของการขับเคลื่อนแนวทางปฏิบัติเชิงบูรณาการทั้ง 30 แนวทาง ผู้วิจัยได้กำหนดการกระจายความรับผิดชอบและบทบาทหน้าที่ของภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกไว้อย่างเป็นระบบ อาทิ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.), โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.), และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งการเชื่อมโยงกลไกเครือข่ายในรูปแบบเมทริกซ์นี้ สอดคล้องกับข้อเสนอของ ณัฏฐ์ดนัย รุ่งกลิ่นขจรกล (2559) ที่ระบุว่า ในด้านการป้องกันและการส่งต่อที่มีประสิทธิภาพ โรงเรียนพึงประสานงานสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งร่วมกับหน่วยงานด้านสาธารณสุขและชุมชน เพื่อร่วมกันพิจารณาข้อมูลของนักเรียนเป็นรายกรณี และติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งยังสอดรับกับผลงานวิจัยของ กฤษฎิ์ณิชา พุทจิระ (2564) และ อมรรัตน์ ใจไธสง (2565) ที่ยืนยันสอดคล้องกันว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะประสบความสำเร็จสูงสุดและขับเคลื่อนแนวทางปฏิบัติที่ซับซ้อนได้จริง ก็ต่อเมื่อได้รับการหนุนเสริมและการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งจากผู้ปกครอง ชุมชน และภาคีเครือข่ายภายนอก ซึ่งกลไกความร่วมมือเชิงรุกนี้จะเข้ามาช่วยทลายข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทรัพยากร และลดภาระงานที่ซ้ำซ้อนของครูผู้สอน ส่งผลให้สอดรับกับการแก้ไขข้อเปราะบางในขั้นตอนการประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือที่เคยเป็นปัญหาต่ำที่สุด ให้ได้รับการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบและยั่งยืนในสถานศึกษาต่อไป

อย่างไรก็ตาม การนำข้อค้นพบจากงานวิจัยชิ้นนี้ไปประยุกต์ใช้พึงคำนึงถึงข้อจำกัดบางประการ เนื่องจากกระบวนการศึกษาและจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศในครั้งนี้ มุ่งเน้นกลุ่มตัวอย่างในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่มีบริบทเชิงพื้นที่เฉพาะและตั้งอยู่ติดบริเวณแนวชายแดน สภาพปัญหาตลอดจนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พบ จึงมีความสอดคล้องสอดรับกับปัจจัยเชิงโครงสร้าง สิ่งท้าทายทางสังคม และมิติทางภูมิศาสตร์ในเขตพื้นที่ดังกล่าวเป็นหลัก ส่งผลให้อาจมีข้อจำกัดในการนำผล

การวิจัยรวมถึงแนวทางปฏิบัติบางประการไปตัดสินหรือประยุกต์ใช้โดยตรง (Direct Generalization) กับสถานศึกษาในภูมิภาคอื่น ๆ ที่มีบริบทแวดล้อมและสภาพสังคมที่แตกต่างกันออกไป

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ด้านสภาพปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน

1. จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษายังคงมีสภาพปัญหาในด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยปัญหาสูงที่สุดสะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการแก้ไข ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ปรึกษาจึงควรจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านเชิงรุกและการจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความไว้วางใจและจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศคลังข้อมูลดิจิทัลของผู้เรียนให้เป็นปัจจุบัน

2. สำหรับด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขนักเรียน และด้านการส่งต่อซึ่งมีค่าเฉลี่ยของสภาพปัญหาอยู่ในระดับน้อย สะท้อนว่าสถานศึกษามีการบริหารจัดการและมีสภาพปัญหาน้อยในด้านเหล่านี้ ซึ่งสถานศึกษาควรมุ่งรักษามาตรฐานและพัฒนาต่อยอดเชิงรุกด้วยการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายภายนอกอย่างเป็นระบบ อาทิ การสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูที่ปรึกษาได้รับการอบรมเพิ่มพูนทักษะการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาเบื้องต้นอย่างต่อเนื่อง การนำระบบแจ้งเหตุฉุกเฉินที่มีประสิทธิภาพและการประสานเครือข่ายความปลอดภัยร่วมกับสถานีตำรวจและผู้นำชุมชนมาปฏิบัติจริงในพื้นที่ ควบคู่กับการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Support) ภายในชั้นเรียน ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างสวัสดิภาพ เฝ้าระวัง และปกป้องดูแลผู้เรียนทุกกลุ่มไม่ให้กลับไปเผชิญความเสี่ยงได้อย่างทันท่วงที

2) ด้านสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือ 6 ขั้นตอน

1. จากผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ มีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานเฉลี่ยต่ำที่สุดซึ่งถือเป็นจุดเปราะบางที่ต้องรีบปรับปรุงพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรนำแนวทางปฏิบัติเชิงบูรณาการในรูปแบบตารางเมทริกซ์ไปใช้เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โดยเน้นการจัดระบบร่วมคิดร่วมทำ และสร้างเครื่องมือติดตามประเมินผลการทำงานร่วมกับเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรม

2. ในส่วนของขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งมีระดับสภาพปัญหาการดำเนินงานในระดับปานกลาง ควรได้รับการหนุนเสริมผ่านการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เชิงรุกร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ในพื้นที่ เพื่อร่วมกันถอดบทเรียน จัดสรรงบประมาณ และระดมทุนสนับสนุนกิจกรรมการดำเนินงานของเครือข่ายให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนไม่เป็นเพียงเครือข่ายตามโครงสร้างเอกสารเท่านั้น

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) หรือการวิจัยเชิงติดตามผลอย่างเป็นระบบเพื่อติดตามความก้าวหน้า ผลกระทบ และอุปสรรคเชิงลึกภายหลังการนำแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานระบบดูแล

ช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการทั้ง 30 แนวทางปฏิบัติไปใช้จริงในสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นศึกษาเปรียบเทียบในบริบทสถานศึกษาที่มีขนาดและสภาพเชิงพื้นที่ชายแดนที่แตกต่างกัน เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงแนวทางปฏิบัติให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมยิ่งขึ้น

2) จากข้อค้นพบที่พบว่ากระบวนการประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือยังมีข้อจำกัด จึงควรมีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อออกแบบแพลตฟอร์มดิจิทัลส่วนกลาง (Digital Platform Sharing) สำหรับบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับภาคีเครือข่ายภายนอกระดับจังหวัด ครอบคลุมระบบคัดกรองและการส่งต่อนักเรียนผ่านช่องทางด่วน (Fast Track) เพื่อเพิ่มความรวดเร็ว แม่นยำ และรักษาความลับของข้อมูลผู้เรียนตามเกณฑ์มาตรฐานสากล

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565: นโยบายเร่งด่วนด้านความปลอดภัยของผู้เรียน*. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

กรมสุขภาพจิต. (2551). *คู่มือแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กระทรวงสาธารณสุข.

กฤษฎิ์ณิชา พุทจิระ. (2564). *การพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนวัดจันทาราม (ตั้งตรงจิตร 5) เน้นสมรรถนะประจำสายงานของครูประจำชั้น* [สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยคริสเตียน].

จีระศักดิ์ สร้อยคำ. (2561). *กระบวนการบริหารจัดการเครือข่ายทางวิชาการและการสร้างพันธสัญญาความร่วมมือ* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี].

ชไมพร จันทร์ลี. (2560). *ปัญหาและแนวทางส่งเสริมการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูในศูนย์ภัทรบูรพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].

ณัฏฐ์ดนัย รุ่งกลิ่นขจรกล. (2559). *แนวทางการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงบูรณาการร่วมกับชุมชน* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10, ฉบับปรับปรุงใหม่). สุวีริยาสาส์น.

ประภาวรินทร์ วิเชียรสรรค์. (2563). *แนวทางการส่งเสริมการบริหารจัดการงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์].

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา, 136*(57 ก), 49–53. http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/057/T_0049.PDF

ษณอนงค์ ชูรา. (2566). *กลไกเครือข่ายความร่วมมือ (Cooperative Network Mechanism) เพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร].

ศักรินทร์ สมพิศนภา. (2565). *การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน* [ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *คู่มือแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุมิตร เหพูลอย. (2566). *การพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

อมรรัตน์ ใจไธสง. (2565). *การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสระแก้ว* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี].

Best, J. W. (1977). *Research in education* (3rd ed.). Prentice-Hall.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308